

SLOVENIJA

UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, GOSPOSKA 12 — NAROČNINA ČETRTLETNO 15 DIN, ZA POL LETA 30 DIN, ZA VSE LETO 60 DIN — POSAMEZNE ŠTEV. 150 DIN — V ZAMEJSTVO ZA VSE LETO 90 DIN
UPRAVNIŠTVO: LJUBLJANA GOSPOSKA 12 — POŠTNOČEK RAČUN: LJUBLJANA ŠT. 16.176 — ROKOPISOV NE VRAČAMO — OGLASI PO TARIFU — TISKA ZADRUŽNA TISKARNA (M. BLEJEC) V LJUBLJANI

„Bodi pripravljen, to je vse!“

Ne vem, če je hotel Zupančič z uvodnikom v binkoštnem »Jutru« cikat — hudo, hudo zviška seveda, kakor to Olimpijcu edino pristoji — prav na moj, dva dni prej objavljeni članek »Slovenski narod in država«. Mislim, da ne, ker me je v svojem uvodniku srečal zelo od daleč, če me celo ni povsem zgrešil. Gotovo pa je, da meri Zupančič na krog tiste inteligence, ki se v »Sloveniji« in drugod bori za jasnost slovenske misli in ki hoče slovensko politično snovanje postaviti miselno na krepkejšo, trajnejšo podstave, kakor jih je doslej imelo.

Zupančiču se zdi to delo jalovo teoretiziranje in doktrinarjenje. Mogli bi na to reči, da je pravica poeta, kateremu je intuicija in inspiracija skoraj edini vir spoznanja, da ima tako mnenje, če bi ne opazili, da ima tako mnenje le o umovanju tistih, katerim delo osvobodjevanja slovenskega naroda ni bilo zaključeno že s samo ustanovitvijo Jugoslavije, temveč mislijo, da je to še stvar njene notranje ureditve. Zupančiču ne gre, kakor bi človek sicer na prvi hip sodil, za to, da bi vsako umovanje o narodu in državi obsodil kot jalovo teoretiziranje in doktrinarjenje. Če bi bil imel ta namen, ne bi bil tega napada priobčil v »Jutru«, bližnjem sorodniku revije »Misel in delo«. Ne, njemu je kamen spotike le naše umovanje.

Tako moremo reči, da so bile binkoštna besede Zupančiča zopet strel v hrbet tistim, ki kažejo bolj vročo skrb za slovensko stvar, kakor se zdi to Zupančiču in »Jutru« primerno. Po ustanovitvi Jugoslavije je to že vnovičen primer.

Včasih nas je to vznemirjalo. Danes nas to ne vznemirja nič več. Le zaradi javnosti, ki je postala pozorna, odgovarjamo. Sicer pa že dolgo vemo, da imamo opraviti z dvojnim Zupančičem: z enim, ki je kot pesnik, tvorec slovenskega pesniškega jezika mnogo storil za potrditev slovenstva, in z drugim, ki se v politiki iz razlogov, ki jih v tej zvezi dalje ne bomo raziskovali, ne znajde in ne zna. Zupančič noče vedeti niti tega, da pridobitev novih učnih in znanstvenih zavodov ne izhaja iz borbe tistih, na katerih stran se stalno postavlja. Ta stran se je pridružila skupni slovenski zahtevi šele, ko drugače že ni več mogla. Posamezne odkrite, a paradokse izjeme ne razveljavljajo značaja bistvenega duha te strani.

K besedi »o pripravljenosti« bi pripomnil le to, da zaradi apokaliptičnih jezdecev, ki divjajo po Evropi, še ni treba, da bi zamrlo vsako drugo premišljevanje, ki ni premišljevanje o neposredni vojni nevarnosti in vojni grozi. To bi bil dokaz za preveliko in kaj slabotno vznemirjenje in tudi za neko omejenost duha. Naša pripravljenost mora biti tudi duhovna in ne samo vojaška. Če bi Zupančič nekoliko bolje poznal razne teorije naših narodnih sovražnikov o človeku, narodu in državi in o njihovem medsebojnem odnosu, in če bi hotel uvideti, da nekatere prvine te teorije vsebuje tudi jugoslovenska teorija o narodu in državi, bi morda le priznal, da tudi naše premišljevanje o narodu in državi in o njunem medsebojnem odnosu raste iz naravnih tal resničnega sveta in da spada k duhovni pripravi za boj proti grozečim nevarnostim.

Vojaško pripravljanje pa tako ni naša stvar. Sicer pa, če pogledam v svojo preteklost, ne morem reči, da mi manjka vojaške pripravljenosti v borbi za Jugoslavijo. Brez vseh zvencev besed.

Lojze Udé.

MISLI

Umetnost je najvišja svoboda. Kdor je ne sprejema z ljubeznijo, s spoštovanjem, razodeva slabost, ki ji ni primere.

Ničesar ne more skriti človek, kar ljubi. Toda, kar ljubi, more velikokrat zatajiti. V prvem primeru ljubi z veličino in preprostostjo, v drugem zataji v svojem razgledu, z jasnovidnostjo. Lasten razgled pa temelji mnogokrat na pomanjkljivosti življenjske moči. Nasprotno, ako je pa ta moč v človeku ustaljena, je jasno, da ljubi v dovršenosti in brez dvoma. Tu jasnovidnost ne sloni na zaprekah, temveč na dognanju, da je resnica treba velikokrat iskati še tudi tam, kjer je veliko ljubezni.

Grenkost v času, ali zagrenjenost zaradi grenkosti v času je podobna otroku, ki se razvija po naravnem zakonu bitnosti. Tu je zavest in človekov razum tisto, ki vodi v zaznavanje, da je zagrenjenost samo senca, ki jo lahko preženemo z malo svetlobe volje in hotenja.

Biti dvignjen nad čas se pravi: ljubiti v njem samo, kar je dobrega, vedne, trajne vrednote, dobroto v lepoti.

Emanuel Kolman.

Spregovoril je mož...

Spregovoril je v zgodovinskem času zgodovinske besede, pot je pokazal narodu v prihodnost, nauk mu je dal, da mu sveti, če bi se zgodilo, da ga zajame temna noč. Opomin je napisal vsem rojakom: bodite velikodušni, edini, pripravljeni, pustite ob stran svoje majhne spore in račune, ne trkajte se na prsi kot pravičniki, začnite z izpraševanjem vesti pri sebi, ne iščite, kar nas loči, iščite, kar nas druži. Preroške besede so nas pretresle...

Ne, niso bile spregovorjene, ni spregovoril mož-prerok in vodnik, spregovoril je mož-pravičnik in sodnik. Prislulnil je svet. Kam merijo njegove besede? Spogledali so se ljudje. Kdo se čuti krivega? In glejte, razumeli so ga vsi, ki so bili od nekdanj zakupniki domoljubja, ploskali so mu in ga razglasili za svojega. Ne, njih ni hotel zadeti, pokazal je s prstom na tiste, ki niso pravoverni. Obsodil jih je in smešil, ki danes modrujejo o narodu, o državi, o smislu njunega življenja in obstoja, danes, ko se v vesoljnem potresu podira v tisočletju zgrajeni svet. — Modrujejo eni, modrujejo tudi drugi, a ti iz čistih, domoljubnih nagibov, njih se sodba ne tiče. Zakaj ne bi želi, ko je danes njih čas? K njim hodi naš pravičnik v goste.

Dokler bo človek hodil po tej zemlji, bo modroval, še v oči smrti, — ljudstvo po svoje, razumniki po svoje. Umoval bo o smislu svojega življenja in življenja svojega občestva. Nikomur v škodo, dokler išče umske potrditve za to, kar čuti kot ukaz srca. Kdo je upravičen vreči senco na poštena prizadevanja? Prislulnil je svet in besede so našle odmev tudi zunaj Slovenije in vpraševali so se ljudje, čemu so potrebni Slovencem taki opomini. Torej le ni vse v redu pri njih? ... Kaj se je zgodilo?

Možje so pri nas, kljubovalni, samosvoji, ne dajo se uvrstiti po domačih pravilih. Kaj so zagrešili? Svojo pot iščejo k skupnosti, ki pravi skupnosti, ki naj ne velja samo za danes, ki naj nas druži tudi jutri, v trpljenju in vstajenju. Iščejo jo ne iz slabe vesti, ne pod pritiskom usodnih dogodkov, ne kakor neverniki, ki kličejo v smrtnem strahu Boga na pomoč, da ga potem zopet zatajijo, iščejo jo kot pokončni možje, ker ne vidijo nikogar, ki bi jim to delo odvzel. Vedo, da je pripravljenost vse in da spada k tej pripravljenosti tudi to, da se medsebojno spoznajo, da izgine medsebojno nezaupanje, ki zastruplja duše. Zato hočejo povedati, kje stojijo, hočejo izpodnesti tla sumničenjem, se hočejo opredeliti nasproti nergaštvu, ki si nadeva slovensko lice. Ali bi naj rajši molčali in s prezirom šli mimo vseh podtikanj? — Hoteli so storiti korak naprej k notranjemu zblizanju duhov med Slovenci in to je njihov greh.

O naš sodnik! Lahko je tebi. Tvoje domoljubje je bilo vedno upoštevano, naj so vedrili pri nas eni ali drugi bogovi. Tvoja pot je bila izglajena, pot pravičnika.

Spregovoril si in kaplja strupa je padla v življenje ljudi, ki jih ne ljubiš, ker jih ne moreš razumeti. Morda niso hoteli, a tako je in drugače pač biti ne more: kadar zapustiš področje, kjer se tvoj genij izživlja, ostane za tvojo besedo grenka sled.

Zakaj smo si tuji? — Zrl si v skrite globine slovenske duše in našel si besede za njeno stisko, bol in srečo, le nekaj, se zdi, ti je ostalo nerazumljivo: ponosno srce v njegovem uporu zoper vsako samoponizanje. Najsplošnejšo od vseh človeških slabosti smo poveljevali kot čednost: hoteti biti varen, varen za vsako ceno, nasloniti se na močnejšega, odvaliti odgovornost za lastno dejanje na tuje rame — in pomagali si nam pri samoprevarji. Našli smo lepe besede o bratstvu, edinosti, zvestobi, da smo z njimi prikrili beg pred samim sabo, strah pred lastno majhnostjo, nezvestobo do samega sebe. Na tako tršlo podlago smo hoteli postaviti stavbo, ki naj bi bila večna. A taka je resnica, da ne more nič močnega in trajnega rasti iz nečistih osnov. To spoznanje je dozorelo v vsakem ponosnem slovenskem človeku, in kdor tega ne ve in ne čuti, nam ne more biti sodnik, in na poti navzgor nam ne more biti vodnik.

Rud. Mencin.

Amerika in vojna

V teh dneh, ko se vojna stiska na zahodu po vdoru nemških vojsk v Dolnje države in po silovitem napadu na zavezniške vojske v nenavadni meri zastruje, so se spet kedaj obrnili vsi pogledi na Ameriko. Pred vsem gre pač za silo, ki je po človeški in tvorni energiji danes največja na svetu. In razen tega imamo še pred seboj živ zgled iz komaj polpretekle dobe: v svetovni vojni je ravno Amerika odločila v korist zaveznikov, posebno potem, ko se je Rusija zaradi revolucije sama izločila iz vojskujočih se vrst.

Simpatije velike večine Amerikancev so bile že od nekdanj na strani zaveznikov. Ni manjkalo sicer tu in tam ostrih napadov nanje, posebno v tisti dobi, ko sta Francija in Anglija ustavili plačevanje svojih dolgov. V takih stvareh je Amerikane zmeraj zelo natančen, kršenje zavez in naravnost za nenravno početje. Znano je, kakšen ugled je imela v Ameriki Finska ravno zaradi tega, ker je točno odplačevala svoje dolgeve. Sicer je bilo v tej obsodbi zaveznikov precej enostranosti in nestvarnosti, kajti ravno po ameriškem načrtu bi naj bili zavezniški črtali nemške zaveze do sebe, sami pa naj bi bili svoje Ameriki plačevali. Očitno pa se Amerikanci v tem pogledu niso mogli uživet v evropske razmere. Državam, ki so bile s plačili v zamudi, so kratko in malo vzeli sleherni kredit. Samo proti gotovini so smeli kupovati pri njih. In to velja še danes: »Cash and carry!«. Plačaj, potem pa odpelj.

Toda kljub temu so bile simpatije za zavezniške ves čas žive. Podzvedno ali zaved-

no čuti Amerikane, da je Anglija njihna matična zemlja. In Francozi so jim v spominu, kako so jim priskočili na pomoč, ko so se bojevali za svobodo zoper lastno matično zemljo. Francoski enciklopedisti so v mnogočem botrovali njihni ustavi. Z Angleži jih še na vse površ družijo isti jezik. In skupni boj v svetovni vojni za svobodo narodov tudi ni pozabljen, kakor so bili uspehi tega boja sicer v več ko enem pogledu za marsikateri osvobodjeni narod dovolj klavni.

Kdor hoče Amerikane prav razumeti, mora računati z njihovo miselnostjo, ki sloni še zmeraj na človečnostnih vzorih angleške, francoske, pa tudi lastne revolucije. Samo iz te miselnosti si je mogoče razložiti, da je šla v boj zoper maslino Španijo, da pa njim vzeti dežel — Kube in Filipinov — ni pridružila sebi kot kolonije ali osvojene dežele, kakor delajo to zmeraj drugi osvoboditelji, ampak da je vzela svojo obljubo resno. Kuba in Filipini so danes dejansko svobodni. Sicer imajo Amerikanci pravico, imeti svoje posadke na Filipinih še za neko dobo. Toda te posadke nimajo naloge, da drže Filipince pod svojo peto, ampak da jih varujejo, da ne pridejo pod drugo oblast. In danes Filipince precej skrbi, če bi se Amerika umaknila. Kajti Japonska

Zemlja slovenska, zemljica sveta,
tujec po tebi sega z roko
meni je tožno, meni je težko,
ko da mi pišca meri v oko.

Anton Debeljak.

In videl sem narode silne, sijajne, človeštvu duh in pest, v izobilju modrosti, slave in mogočnosti, Bogu kljubujoče; videl sem jih... Oči, kaj nimate več solz?

Ivan Cankar.

je na preži. Zato razmišljajo popolnoma resno, da bi zaprosili Ameriko, naj še ostane.

Ko je prišlo do sedanjih vojn, skoraj ni bilo Amerikance, ki bi ne bil želel zaveznikom zmage. Seveda, želi jim jo, a želi tudi, naj si jo dobe sami. Močan vpliv so imeli tudi izolacionisti, ki hočejo, naj se Amerika briga za ameriške zadeve. Razen tega je bila še neka stvar, ki je nalagala Ameriki pazljivost in rezerviranost: Japonska. Ta bi utegnila izrabiti položaj, če bi se Amerika preveč izpostavila v Evropi. Torej — rajši čakati. Sicer pa, če drže Amerikanci Japonsko v šahu, so zavezniški precej razbremenjeni na Daljnem vzhodu, kjer so morali biti zmeraj na straži pred Japonsko.

Medtem pa se kopičijo stvari in dogodki, ki potiskajo Ameriko bolj in bolj na stran zaveznikov in zoper celostno Nemčijo. Tu je najprej judovska propaganda. Zelo močna je, saj ima doberšen del ameriškega časaopisa v rokah. In stvarine ji ne more zmanjkati sprito tega, kako nastopajo Nemci zoper Jude. Tu je propaganda Čehov in Slovkov, pa tudi Poljakov. Nemška zasedba Danske in Norveške je pognala na protinemsko stran skandinavske naselbine, ki jih je v Ameriki zelo mnogo, ki imajo tam velik vpliv in ki so bili doslej v duhu stoletnega nevtralnostnega izročila svojih domovinskih dežel najhujši izolacionisti.

A zdaj so prišle na vrsto še tri »dolnje« države: Holandija, Belgija, Luksemburg. Vpliv nemškega vpada v te države in vsega nemškega nastopa zoper nje, posebno način, kako ni nemška vlada niti hotela vzeti na znanje protesta njihovih berlinskih poslanikov, je bil silovit. Brez dvoma: ameriška nevtralnost se je zamajala prav do korenin. In danes že Amerikanci ne obravnavajo toliko vprašanja, če bodo posegli v vojno, ampak bolj, kedaj bodo posegli. Bolj in bolj prodira v najširše ljudske plasti po eni strani zavest, da so povezani z demokratično omiko evropskega zahoda, po drugi pa spoznanje, da bi sami ne bili več varni, če bi zavezniški podlegli. »Zedinjene države ne žive v nepredušno zaprtem zračnem prostoru«, piše eden izmed najbolj razširjenih ameriških tednikov »The National News Weekly« in sklepa: »Današnja vojna je svetovna revolucija zoper misel svobode, zoper vzor, brez katerega si Zedinjene države ne moremo misliti. Zedinjene države nimajo pravice, da bi v velikanskem boju stale ob strani.«

Pa ta glas je še eden izmed zmernejših! Drugi so vse bolj ostri. In če je šteti izjavo demokratičnega senatorja Glassa, da mora Nemčija zginiti z zemljevida, je bolj kot znamenje dušne napetosti in razdraženosti kakor pa kot stvaren program, je zato bolj zanimiva zahteva demokratičnega senatorja Kinga, naj se pošlje Belgiji in Holandiji vojni material. Še bolj razločna je beseda državnega tajnika Cordella Hulla, da se štejejo Zedinjene države poslej za zavezniške evropskih demokracij. Medtem se pa tudi širijo glasovi, da zgolj platonična pomoč zaveznikom ni dovolj, in slišijo se že predlogi, naj bi Amerika odstopila zaveznikom svoja lastna bojna letala. A republikanska stranka, doslej v opoziciji zoper Roosevelta, je po svojih najodličnejših zastopnikih, med njimi po Rooseveltovem predniku Herbertu Hooverju, začela širiti misel, da bi začeli delati za združitev vseh ameriških sil skupaj z vladajočo demokratično stranko.

V zvezi z vsem tem je najzanimivejše poglavje o ameriški vojni pripravljenosti in sposobnosti.

Ameriški oborožitveni preračun je znašal pred 16. letošnjim majem nekako poldrugo milijardo dolarjev, to je približno toliko, kolikor angleški pred Münchenom. Amerikanci pa vidijo sedaj, da so bili zavezniški preslabo pripravljeni, in izvajajo iz tega potrebne posledice. Zato je imel Roosevelt lahko delo, ko je zahteval dne 17. maja veličanske izredne kredite za obrambo v znesku okoli 1582 milijonov dolarjev in ko je postavil program, da morajo ameriške tovarne izdelati na leto do 50.000 letal, veličanske množine, ki je bržkone ne dosežejo skupaj industrije vseh vojskujočih se držav v Evropi. Ameriško vojno tajništvo pa preučuje vse mogočnosti, ki jih nudi ameriška industrija za oborožitvene namene. Pri tem igra seveda važno vlogo zagotovitev surovin in potrebno prilagajevanje industrij za nove panoge.

Brez dvoma se vpliv Amerike že kaže, četudi ni še tako viden. Opozorjamo samo na napetost v Sredozemlju, ki se je precej poglobila po Rooseveltovi poslanici Mussoliniju. Kaže se gotovo tudi v večji okretnosti zavezniških letal in oklopnih voz, ki so v precejšnji meri ameriškega izvira.

In lahko je mogoče, da bomo prav v kratkem opazili še več podobnih znamenj in dejstev.

Usodni vojni dogodki

Se nedavno tega so zatrjevali nekateri zavezniki generali, da je Poljska posredno s svojim odporom rešila zaveznike, ki da so bili na zahodu le zelo slabo pripravljeni, tako da bi bil lahko postal takojšnji napad vsestransko pripravljene nemške vojske za ne usoden. Medtem pa, ko so Nemci trčili čas na vzhodu, so se zavezniki lahko korenito pripravili.

Polom francoske in angleške vojske na severnem francoskem pa kaže, da je bila ta priprava vendarle vse drugo kakor res korenita.

Brezozirno je poročilo, ki ga je podal 21. t. m. francoski ministrski predsednik Reynaud o položaju francoske in angleške vojske na bojišču. Ne bomo ponavljali njegovega govora v podrobnostih. Kratka, a usodna je njegova vsebina, njegovo priznanje. Niso bili pripravljene na nove načine vojskovanja, na peto kolono, zanemarjale so se najprimitivnejše zahteve strategije in taktike. Celo mostovi čez reko Meuse pri odstopu niso bili povsod uničeni, tako da so se nemške oklopne divizije lahko neovirano usule čeznje. Na najkritičnejšem mestu nad Sedanom je stal en sam armadni zbor, še na vse povrh slabo opremljen in izurjen. Tako je moral ta del francoske vojske razpasti in potegnil je seveda še druge za seboj.

Kar je močnega v tem priznanju nesrč in po lastni krivdi povzročena poloma, je ravno to brezozirno priznanje samo. Kajti ni dvoma, položaj zaveznikov ni nič boljši kakor je bil 1914. leta pred bitko ob Marni. In treba bo vse velike energije, ki so jo pokazali takrat voditelji francoske vojske, da se povodenj zajezi in ustavi.

Na kaj več zavezniki za zdaj težko čemorejo misliti in upati. Sicer je pa to, kakor je malo, po tolikšnih neuspehih dovolj.

Kljub temu pa, da je zavezniška bojna črta z nemškim predorom do morja prebita, razdeljena na dvoje, bi bilo seveda zmotno misliti, da je s tem že premagana, da je vojna odločena. Milijonska vojska zmeraj lahko popravi in izravna zgubo nekaj divizij — odvisno je vse od vodstva, če in kako hitro se v novem položaju znajde. Zdi se tudi, da ta poraz ni bil popolnoma nepričakovan. O tem bi vsaj pričalo, da je bil, skoraj bi rekli, kar na tistem odstavljene dosedanje glavni zapovednik Gamelin in na njegovo mesto poklican maršal Weygand, dosednji zapovednik francoske sirijske vojske. Znano je, da je francoska napadalna taktika, kakor sta jo zastopala Joffre in Foch 1914. leta, zahtevala strahovite žrtve. Te napake zavezniki v tej vojni niso hoteli ponoviti, zato so postavili na čelo svojih vojsk pripadnika obrambne taktike maršala Gamelina. Ta je pa očitno zašel preveč v drugo skrajnost, in njegova taktika ni bila dorasla novodobni premikalni vojni. Zato je prišel na njegovo mesto Weygand, učenec Fochove šole.

Eno pozitivno stvar pa lahko zapišejo zavezniki na podlagi sedanjih skušenj sebi v prid: da so namreč njihna letala boljše od nemških. Kjer koli pride do spopada, je povprečno zmeraj več nemških letal sestreljenih kakor zavezniških, zlasti angleških. Tudi švicarski listi pišejo o razmerju najmanj 1:2 v meprilog Nemcev. Uganka ni težko rešiti, zavezniška letala so po večini novejšega tipa, medtem ko imajo Nemci še veliko starejših. Znano pa je, da nobena stvar danes ne zastari tako hitro, kakor ravno letalo. Ameriški tehniki trdijo naravnost, da je čez pol leta najmodernejše letalo že za staro šaro. Tako izravnavo tehnika nepripravljenost zaveznikov ob začetku vojne polagoma njim v korist. Kajti šele v začetku vojne in neposredno pred njo so začeli pripravljati svoje zrakovno orožje v velikem obsegu. Tako zastarelih letal skoraj imeti ne morejo. Razen tega jim je pa še Amerika začela pošiljati najnovejše tipe.

Seveda, premoč je premoč, in tudi slabša letala morejo v veliki množini premagati boljše. Pričakovati je, da se bodo zavezniške vojske po nekakšnem kmalu uredile, kajti navsezadnje bodo tudi nemška krdela in njihne zaloge vojnega materiala po teh silovitih napadih precej izžepane. Ko se to zgodi, bodo zavezniki morali napeti vse sile, da prilagode svojo taktiko novodobnemu vojskovanju. Kajti veliko časa nimajo, če nečesto doživita novih porazov.

Človeške izgube v španski državljanski vojni

Španci so nedavno objavili številke, ki govorijo o vojnih izgubah zadnje državljanske vojne. Kakor sledi iz teh števil, je zahtevala vojna na nacionalni strani 77.000 smrtnih žrtev in 55.000 težkih vojnih invalidov. V teku vojne je bilo sprejetih v vojne bolnišnice in lazarete 765.000 ranjenec.

Te številke pa veljajo le za vojake nacionalne vojske. Niso pa všteti tukaj ranjenci in padli republikancev ter Baskov in Kataloncev. Računajo, da so imeli ti še mnogo večje izgube, in sicer dvakratne, tako da znaša število padlih na obeh straneh nad 200.000, ranjenec pa okrog dva milijona. Trajnih invalidov je na ta način skupno najmanj 150.000. K temu je treba prišteti še vsaj 200.000 smrtnih žrtev rdečega in belega terorja. Skupno število mrtvih znaša torej vsaj 400.000. Ta številka pa je najbrž še prenizka.

Le težko si je predstavljati, kakšno hudo obremenitev in škodo pomenijo te izgube za španski narod in za špansko narodno premoženje. Ni čudno, če Francova obnova Španije do danes tako šepa.

Z A P I S K I

O koncentraciji

V dnevih stiske se zmeraj dogaja, da narodi pozabljajo ali vsaj odlagajo notranje spore in združujejo svoje moči, da se od strani zunanja nevarnost. Bolj ko je kak narod demokratičen, seveda demokratičen tudi po vsem svojem ustroju in miselnosti, bolj se kaže ta združitev njegovih sil navzven, večja je tudi njegova obrambna in udarna moč. Ne manjka se primerov prav iz najnovejše zgodovine: v svetovni in sedanjih vojni so se na primer pod zunanjim pritiskom ustanovile v Franciji in Angliji koncentracijske vlade. Take koncentracijske vlade so potrebne tudi iz zgolj dušeslovnih razlogov: po eni strani naj nosijo odgovornost za vso državno dejavnost pripadniki vseh strank in struj in hkrati pripomorejo s svojim sodelovanjem, da se sprosti kar največ sil, po drugi pa naj se jim vzame tudi samo videz za opravičenost kakega nezaupanja ali nezadovoljnosti, ki je pač v zavesti množice zmeraj živa nasproti ljudem drugačnih nazorov.

Praktično, vsaj v državah, kjer ima ljudsko zastopništvo nekaj veljave, pomeni koncentracija pritegnitev strank in struj, ki so bile dotlej v opoziciji, k sodelovanju v vladi. To je tudi edina mogočnost, da se koncentracija pokaže navzven, prijemljivo. Nekaj drugega pa je vprašanje, če pomeni taka zunanja koncentracija tudi res pravo osreditev in združitev ljudskih in narodnih sil.

Odgovor na to vprašanje bo pa zelo lahak, če pogledamo stvari do dna in če jo razmislimo resno, iz ljubezni do naroda in ljudstva, ne pa zaradi strankarskih ali celo zasebnih koristi.

Koncentracija ljudskih sil je očitno mogoča samo, če je ljudstvu dana priložnost, da pove svoje mnenje odkrito in svobodno. Mogoča je torej samo ob pravi demokratični vladavini. Po drugi strani pa se to pravi seveda tudi, da ni mogoča, kjer ljudstvo nima niti priložnosti niti pravice, da svoje mnenje in prepričanje izpove. Vsako drugo besedovanje je samo mlavet prazne slame in dokaz, da dotičnemu ni za pravo združitev narodnih sil, ampak samo za osebne in strankarske ugodnosti in dobičke.

Če pogledamo na razmere pri nas, tedaj vidimo, da ima edino dr. Maček še po nekakšnem pravici, da govori v imenu svojega ljudstva in naroda. Kajti on in njegovi so bili izvoljeni sicer v javnih volitvah, toda v opoziciji, ko vsak za opozicijo oddani glas trikrat šteje, za režim oddani pa niti tretjino ne. Sicer pa je sam vladni predsednik Cvetković oznamoval pravilno zadnje javne volitve pri nas, da niso dale resnične podobe našega javnega mnenja.

Iz tega pa sledi, da je prava koncentracija, taka, ki bi res združila vse jugoslovanske narode in njihno obilno odločenost in energijo, ob danih razmerah nemogoča. Mogoča bi postala šele, če bo vsem trem jugoslovanskim narodom dana res svobodna beseda, da povedo svoje mnenje in si izbere moč, ki jim zaupajo.

In zdi se nam, da bi komaj kakšna stvar tako dvignila našo državo in ji dala v teh težkih, usodnih časih tako odprano moč, kakor poziv vsem pravim Slovincem, Hrvatim in Srbom, naj zberejo svoje moči in se pripravijo.

Spet obrazei davčnih uprav

Ze pred leti smo opozarjali na to, da dostavljajo davčni uradi pri nas opomine in druge odloke namesto v slovenskem in srbskohrvatskem jeziku. Sedaj smo pa prejeli na ogled opomin za plačilo takse, ki ga je izdala davčna uprava v Novem mestu in ki ima besedilo obraza tiskano celo samo v cirilici in niti ne več zraven tudi v latinici s hrvaškim besedilom, kakor so bile take in podobne diskovine, ki so jih dostavljale davčne uprave pred nekaj leti, seveda brez slovenskega besedila. Ko se je prejemnik pri davčni upravi zaradi tega pritožil, mu je bilo rečeno, da nimajo drugih tiskovin kakor samo v cirilici. Ne vemo, če je sedanjemu finančnemu ministru znano to zapostavljanje slovenskega jezika v Sloveniji. Mislimo, da mu ni. Zato je dolžnost sedaj pri nas v Sloveniji odločujočih ljudi, da sedanjega finančnega ministra, ki je Hrvat, na to opozore in takoj dosežejo, da bodo davčni uradi v Sloveniji dostavljali opomine in vse druge odloke samo v slovenskem jeziku, ker jih v Srbiji samo v srbskem, v banovini Hrvaški pa seveda, ker ima sodaj samostojno davčno upravo, samo v hrvaškem jeziku.

Velicina naj gre za majhnostjo

Nedeljsko »Jutro« od 12. V. prinaša pod naslovom »Vrnimo se k vodnikom in prenikom« sledeče misli: »zaslužni zgodovinar slovenske zemlje Ivan Vajkard Valvazor je bil plemič tujega izvira, vendar mu ni ostalo prikrito, da se hrvaški jezik le malo razločuje od slovenskega«. Malo dalje: »Jernej Kopitar je razpravljal o enotnosti Panonskih Slovincem, h katerim je prišteval Kranjce, Stajerce, Korošce, Slavonce in Hrvatce in zopet: »Ko je Valentin Vodnik opeval Ilirijo se je dobro zavedal, da se začnjenj dramiti Slovenci in Hrvati. In že je sledil slutnjam in iskanju narodne skupnosti, za-vesten program ilirstva. Pod vplivom najbolj izrazitega predstavnika med Slovenci Stranka Vraza, se je cela vrsta odličnih slovenskih rodoljubov vnela za jugoslovensko narodno misel. Samo naš veliki dr. Prešeren

ni mogel slediti prebrzim korakom prijatelja Vraza.«

Izvirna podoba, kakor more nastati samo v neobogateni močmah: Vraz ni doumel Prešerna, to se pravi našega narodnega bistva in namena, pa je ubežal iz naših vrst, in ker mu Prešeren pri pobegu ni hotel slediti, piše »Jutro«, da tega ni mogel ni. Sicer pa je to pravi jugoslovanski izum, da naj sledi veliki malemu. Izvira pa iz spoznanja lastne malosti in nizkosti, ki bi ji hoteli dati veljavo z miselnostjo, v totalitarizmu porojeno, naj se ji ukloni narodni duh.

Sicer pa je res, vsi južni Slovani se že od nekdaj prizadevamo za skupno državo in za sodelovanje, toda edini in od vseh velikih voditeljev priznani način je pač samo ta, ki pri poodnih narodih dvaga narodno zavest in obenem najtesneje sodeluje z drugimi sorodnimi narodi, kakor je to bila osnovna zamisel države Srbov, Hrvatov in Slovincem, in v bodoče morebiti tudi Bolgarov.

Kakor vidite, gospodje pri »Jutru«, vaše tolikoletne prizadeve, napraviti vse tri narode v Jugoslaviji za en narod, so se iz pravkar izvedenega sporazuma s Hrvati ponesrečile in ponesrečile se bodo to vsakomur, ki bo hotel naravni razvoj pospeševati ali omejiti. Vi in z vami sokolstvo ste že s trudom ustvarjene pozicije preprosto razdrili in skušali postaviti novo stavbo, ki pa zaradi šibkih podstav v narodu ni in ne bode vzdržala, dokler pač ne boste nastopili pota, ki vam ga je začrtal že Prešeren in za njim vsi pametni slovanski ljudje.

Javno glasovanje je nedemokratično

»Trgovinski glasnik« piše pod naslovom »Dovolj je bilo eksperimentiranja z javnim glasovanjem«, o hrvaških občinskih volitvah pa pravi med drugim:

Ce bi bile na srbskem ozemlju izvedene volitve za občine sploh z javnim glasovanjem, tedaj bi bile naredile nakazen položaj, ki bi bil vsemu drugemu bolj podoben kakor pravi sliki nastrojenja ljudskih množic. Zato mislijo politični krogi in javnost, če pride do občinskih volitev na srbskem ozemlju, da se morajo vršiti po strogo demokratičnem načelu s tajnim, neposrednim glasovanjem in volitvijo po strankarskih seznamih. Dovolj je bilo eksperimentiranja v državi z javnim glasovanjem. Ti poskusi niso dali nikoli niti približne slike razpoloženja.

Videti je, da tudi v naši državi ne marajo za javno glasovanje, vsaj kolikor jim je za to, da pride ljudska volja do izraza in veljave. Zato je precej čudno, zakaj naj bi ravno na Hrvaškem ostalo pri njem, ko so se Hrvatje zmeraj borili za politično svobodo, torej za tajne volitve. Kajti to vedo tudi na Hrvaškem prav dobro, da so občinske volitve prav tako politične in nepolitične kot vsake druge in da je tisto skrivljanje okoli gospodarskih vprašanj, ki bojda tvorijo vsebino dela v občini, samo spleto. Kakor da bi ravno gospodarska vprašanja ne bila najbolj politična!

Sicer pa bi bilo dobro, če bi Hrvatje preudarili, da jim utegnejo podobne nedoslednosti in breznačajnosti bolj demoralizirati ljudstvo kakor najhujša strahovlada. In da demoralizirano ljudstvo ni sposobno za resen odpor.

Zoper slovensko pravico

Pred dobrim tednom so bili v Belgradu zastopniki Zupanske zveze in izročili vladi spomenico, naj bi se čimprej ustanovila slovenska banovina.

»Jutro« seveda nobena stvar ni všeč, ki bi Slovenijo osvobodila zajedalskega unitarizma. In kakor po mavadu, se je skrilo za zaskrbljeno državljanost:

V trenutku, ko divja okrog zidov naše Jugoslavije vihar evropske vojne, poudarjajo zastopniki Zupanske zveze, da »čutijo dolžnost, spregovoriti v imenu slovenskega ljudstva za njegove osnovne zahteve... Slovenski narod je zaskrbljen, ker ustanovitev banovine še ni izvršena in se odlaša, ne da bi bili za to opravičeni razlogi.«

Da, prav zaradi tega trenutka, ko divja okoli nas vojni vihar, so zastopniki slovenske Zupanske zveze storili dobro in prav, če so povedali, kaj Slovenci hočemo. »Morebiti se ob tej priložnosti »Jutro« kljub svojemu kratkemu spominu za meščane stvari še spomni, da so Hrvatje dobili svojo samoupravo tik pred trenutkom, ko je začel divjati vojni vihar okrog zidov naše Jugoslavije, in da je bilo to tudi kar najbolj uradno potrjeno. In še tega se utegne morebiti domisliti, da je bilo prav tako uradno potrjeno, kako je hrvaška samouprava utrdila zidovje Jugoslavije.

Samo za Slovence naj bi me veljala ta samobesnost, ki jo hočejo zdajci tajiti zajedavci in vodilci v slutnji, da bi bilo v samoupravni demokratični Sloveniji, nošeni od resnične in svobodne izražene volje ljudstva, njihno samozvano vodstvo za zmeraj pri kraju.

In če kdo zlorablja enodušno voljo vseh pravih Slovincem, Hrvatov in Srbom, da ostanejo v teh težkih, morebiti usodnih časih strajni, in da se v ta namen odpravijo vsi vzroki za zagrenjenost enih ko drugih, tedaj dela to tisti, ki hoče, da poglobljeni vzrok za zagrenjenosti ostane in tli v globinah našega narodnega življenja. In kar je posebno ogabno, je to, da postavljajo

prav v teh časih svoje centralistično-unitaristične osebne želje nad tisto, kar more edino dati naši državi pravo notranjo povezanost in moč.

J. M.

Kultura pod policijskim nadzorstvom

Španski notranji minister je izdal odredbo, da morajo biti vsa predavanja, ki se bodo v bodoče vršila izven okvira cerkve, vsučilišča ali stranke, odobrena od propagandnega odseka tega ministrstva.

Vorošilovljev padeč

Ruski vojni komisar Vorošilov je moral iti. Vorošilov je znan po svoji znameniti izjavi v rusko-finski vojni, da se bo ves svet učil od Rusov, kako se je treba vojskovati. Zdi se pa, da si celo Rusi sami žele boljših učiteljev. Vorošilov je tip političnega generala, kakršnih je zlasti Južna Amerika bogata. Prej je bil ključavničar, kot vmet komunistični agitator in pa, ker je imel nekaj uspehov nasproti kmečkim upornikom, je postal sovjetski maršal. Vojna, posebno novodobna vojna, je pa v prvi vrsti tehnična, in tehnika zahteva posebnega študija in znanja. Ta osnovna resnica je sicer vsepovsod očitna, in na vsem svetu me bi prišlo zlepa komu na misel, da bi na primer zapal čevljarju postavljanje mostov, ključavničarju zidanje palač, krojaču pa »delo ladij. Kajti sicer bi se eno ko drugo kmalu podrla. V vojni je res presoja praktično nekoliko težja, zmeraj so se še potolčeni generali znali izgovarjati na vse mogoče stvari, ki jih je bilo včasih težko takoj dognati, na premoč sovražnika, na nerodnost nižjih poveljnikov, celo na vreme in podoben. Toda vse to ne more spraviti dejstva s sveta, da so v novodobnih vojnah zmeraj zmagale tiste vojske, ki so imele tehnično najbolj izvedeno vodstvo.

Ni še dolgo tega, kar je rekel Vorošilov sam, da se bo ruska vojska spopolnjevala na podlagi skušenj iz finske vojne. Videti je, da je Vorošilovljev padeč prvi uspeh tega spopolnjevanja. In če pojde spopolnjevanje v tej smeri dalje, bo to za rusko vojsko samo dobro.

Le gleda naj, da se spopolnjevanje prehitro ne ustavi.

Hitler o Angliji

»Kako se moti, kdor misli, da bi bila Anglija nesposobna, zastaviti za svojo gospodarsko politiko tudi svojo kri. Če Anglija ni imela svoje ljudske vojske, ne priča to v nobenem oziru o nasprotnem. Ni odločilna sodobna oblika vojske sile, ampak volja in odločnost, s katero se zastavi. Anglija je vedno imela oborožitev, ki jo je potrebovala. Bojevala se je vedno z orožjem, ki je poročevalo za uspeh. Bojevala se je s pomočjo najmodernejše vojske, dokler so najemniki zadostovali, segla pa je tudi globoko v najdragocenejšo kri vsega naroda, če je samo taka žrtev prinesla zmago. Vedno pa je ostala enaka odločnost za boj in žilavost in brezozirnost v vodstvu tega boja.«

»V Nemčiji pa so gojili preko šole, tiska in šaljivih listov o bistvu Angleža in morda še bolj o bistvu angleškega imperija predstav, ki je morala voditi do ene izmed najhujših samoprevrat, zakaj od te nesmiselne predstave je bilo počasi vse okuženo, in nasledek je bila podcenitev Angleža, ki se je potem najbržkeje maščevala. Globina te samoprevrate je bila tako velika, da smo bili prepričani, da imamo v Angležu pred sabo prav tako premetnega kakor osebo neverjetno strahopetnega trgovca. Da se svetovni imperij, kakor je angleški, ne da ustvariti z lisajstvom in prevaro, tega naši vzvišeni proforsorski modrijani žal niso uvideli. Spominjam se še natančno začudenih obrazov svojih tovarišev, ko smo v Flandriji osebno stopili nasproti angleškim tomiem. Ze prvih bojih se je zasvitalo v možganih, kogar, da tile škoti niso prav nič ustrezali predstavi, kakor so nam jo ustvarila nemška brzojavna poročila in šaljivi listi (str. 158, izdaja 1939).«

»Spominjam se enako otročjih kakor nerazumljivih upov, ki so se v letih 1920/21. naenkrat pojavili v naših narodnih krogih. Anglija da stoji v Indiji pred polomom. Nekim azijskim sleparjem, ali če hočete, resničnim indijskim »bojevnikom za svobodo« je uspelo, tudi prav pametne naše ljudi trdno prepričati, da stoji angleški imperij, ki ima svoj vzvod v Indiji, pred polomom. Da je tudi v tem primeru želja rodila misel, jim seveda ni prišlo do spoznanja, kakor tudi ne nesmiselnost njih upov.

Enako klavni so tudi upi na pravljico o vstaji v Egiptu. Misel na svetovno vojno vzbujala v naših tepcih z ovčjo pametjo jeten občutek, da so zdaj drugi pripravljene za nas izkrvaveti... ta figovska špekulacija je bila že od nekdaj, če smo odkriti, tihi početnik teh upov — v resnici bi ta sveta vojna prav peklensko končala v ognju angleških strojnic.

Iz knjige »Mein Kampf«.

Izložbe blaga v Nemčiji

V Nemčiji bodo poslej prepovedane v trgovinah izložbe blaga, ki dejansko ni na prodaj: »Oprava izložb se ne ravna v vojni po obrtnih, ampak po političnih in psiholoških vidikih.«

Poglavitna naloga, ki je prisojena nam Slovincem ob reševanju jugoslovanskega problema, je tale: uveljavimo svoje jugoslovansko za zdaj le za toliko, da se vsi skupaj, kolikor nas je, naučimo na izust stari srbskohrvaški rek: »Uzdaj se u se i u svoje kljuse!«

Ivan Cankar 1915.

SLOVENSKE
POSEBNOSTI

D O P I S I

GOSPODARSTVO

Nov železni rudnik pri
Prevaljah

Bivši lastnik hotela »Milinov« v Zagrebu, Sr. Milinov, je odprl nov rudnik železne rude pri Prevaljah, kjer že od prej obstaja železarna Guštanj-Ravne. Veseli smo tega in vsakega povečanja slovenske rudokopne industrije, želeli bi le, da bi bil domači kapital tisti, ki bi pospeševal slovensko industrijo, namesto da išče čim hitrejših dobičkov v investicijah na jugu in tako odteguje Sloveniji delo in zaslužek.

Pridelovanje nafte
v Jugoslaviji

»Rudarski in topioniški vesnik« je prinesel v letošnji 3. številki podatke o proizvodnji in vrednosti naše rudarske in topilniške industrije za leto 1938. Iz teh podatkov je razvidno, da je znašala proizvodnja nafte leta 1938 v Jugoslaviji 1091 ton, kar je manj kot pol odstotka naše dejanske porabe. Zaposlenih pa je bilo v tej industriji 357 delavcev, medtem ko je znašala vrednost naravnane nafte 1,287.735 dinarjev.

Vpliv zasedbe Belgije po
Nemcih na naše
gospodarstvo

Vojna in nemška zasedba Belgije bo naša zanimiv in krepak odmev tudi v jugoslovanskem gospodarstvu, ker je predstavljala Belgija za nas glavno tržišče naših rudarskih proizvodov. Bila je edini uvoznik cinkovega koncentrata in največji kupec svinecnega koncentrata. V Belgijo je šlo l. 1939. 45,73% vsega našega rudnega izvoza v vrednosti 117.100.000 din.

Belgija pa je predstavljala tudi glavno tržišče za naše topilniške proizvode. L. 1939. je uvozila Belgija 11.064 ton teh proizvodov v vrednosti 172.700.000 din. Njen delež v našem izvozu topilniških proizvodov je znašal leta 1939. 33,1% in se je povečal od prejšnjega leta za podrgnjeno odstotek. Belgija je glavni uvoznik našega bakra, katerega je uvozila lanske leto 10.432 ton; nadalje je kupovala od nas feromangan (leta 1939. 500 ton) in aluminij.

Ker se je raztegnila zavezniška blokada po zadnjih vojnih dogodkih tudi na holandska pristanišča in Antwerpen, bo naš izvoz v Belgijo ustavljen, kolikor se ne bo mogel vršiti po suhem preko Nemčije. Pomisliti pa je treba, da so nemške železnice preobremenjene, prometne zveze v Belgiji po večini raztrgane, belgijske industrijske naprave v velikem delu uničene in da ni gotovo, da se bo preneslo težišče sedanjih ogromnih bitk v Belgiji dalje na jug. Izvoz naših rudarskih in topilniških proizvodov si bo torej bržkone poiskal drugo smer.

»Noben narod ni tako optimističen kakor slovenski — optimizem pa je pravica zdrava in mladosti — in mi vsi, kar nas je — in veliko nas je — smo optimisti.«

(Ivan Cankar v »Obiskih Izidorja Cankarja.)

trgali Cankarja! Kaj pomaga na primer govoriti o osamosvojitvi od kulturnega vpliva naših sosedov, ko še nismo pozabili, kako so lepaki z nemškim besedilom pozivali volilce, naj oddajo svoj glas za Zivkovića, kaj nam pomaga narodno navduševanje, če se po proslavi izogibamo slovenske gostilne, napolnimo pa drugo.

Razodeli so besedo, zamolčali so misel, je tožil Cankar. Aškerce in cela vrsta slovenskih mož bi mogla tako vzkliti, če bi kulturno ocenjevali po lepih besedah, ki jih imajo taki ljudje za ljudstvo.

celo surov. Z užaljeno besedo je dosegel več ko z najbolj ostrim nastopom. Navzlic temu sem imel občutek, da v razredu ni tiste gorke domačnosti, kakršna je vladala pri Sachsu in Pavlinu. Mogoče da se mi je le tako zdelo zaradi nove družbe kot ponavljalec, dasi sem bil prejšnje leto odličnjak, ali pa ker sem bil presodnejši. Veliko važnost je polagal na obliko; zdi se mi, da včasih skoraj preveč. Učenec je moral opisliti predmet samo z besedami, brez migavanja z glavo in kazanja z rokami; s tem je navajal do bistrejšega opazovanja in jasnejšega izražanja.

Prve dneve novembra 1893 je dal za nalogo, narediti stavke z uporabo besed v nekem sestavku slovnice. Nalogo sem izgovoril tako, da so tvorili stavki celoto pripovedne vsebine. Ob vrnitvi zvezka me vpraša: »Ali si naredil sam, ali ti je kdo pomagal?« — »Sam.« odgovorim, pričakujoč pohvale. On me pa le globoko pogleda in stopi naprej. Zazebe me. Ne verjame; misli, da lažem, mi šine v glavo. Odslej me je preganjala ta misel brez miru, sleherni njegov pogled se mi je zdel očitek.

Prešli so dolgi tedni, preden sem uganil tisti njegov pogled. Pod vplivom Pavlina in Sachsa me je bilo namreč prijelo, postati pisatelj. Tudi oče je ljubil ob večerih »slovestne pomenke«; rad se je bahal, da veliko bere in ve. Minule počitnice sem bil spisal neko »basen« in jo poslal uredništvu »Vrtca«. Posihmal mi ni dal miru, pihel sem vsako nedeljo in praznik v čitalnico »Katoliške družbe za Kranjsko« na Starem trgu št. 13 (sedaj 11A) gledat, če sem že med »pisatelje«. Hodil sem zastoj.

(Se nadaljuje)

Iz domače izbe

Prvo majsko nedeljo je mladina »Slovenske Straže« pobirala za Kočevske Slovence. Tudi v Mariboru. Videl sem fanta, ki je oktil svoja prsa z vrstami nabiralnih znakov, oči so bile mlade, verovale so v delo, ki ga je opravljal, preprosto zaupanje je bilo v njih. To zmoro mladina, ki nima pomislekov.

Saj jih je bilo mnogo, ki so si dali pripeti to nedeljo znak na prsa, v Mariboru ima taka reč še svoj posebni prizvok. V Mariboru, ob meji. Bog ve, kaj so vedeli tisti, ki so dajali svoje dinarje, o Kočevskih Slovencih. Ubogi kočevski Slovenci! Gotovo zelo trpijo, tujec jih preganja, tujec jim odjeda kos kruha, tujec jim jemlje življenjsko silo, dušo, jezik, duh in omiko...

In glejte, čisto slučajno je to majsko nedeljo padel naravnost na živo mariborsko ulico veseli Kurent z motranjske strani. Videl je znake, nabiralce in darovalce — malo slovesne, malo resne obraze, ko so ljudje z znaki na prsah hodili drug mimo drugega in se spogledovali. Veseli Kurent je malo pomežiknil, potem pa stopil k starejšemu gospodu: »Kar brez zamere, če vas vprašam za tiste uboge kočevske Slovence. Veste, smilijo se mi, pa me da jih mrcvarijo Turki, ali pa so mogoče Lahom prišli v pest? Glejte, kdo bi si mislil, da je svet še zmerom tako nečloveški!« Gospod je ošinil Kurenta s hudim pogledom. Fej, pijanec pri belem dnevu, pa se norčuje iz narodnih zadev. Takle boljševik ali pa nemčur... Kurent je zijal z odprtimi ustmi za hudim gospodom, z glavo je zmajal, ali vprašal ni nikogar več. Kajti tudi Kurent ima strah pred jeznim pogledom solidnih ljudi.

Blagor Kurentu! Njega je ošinil resni gospod le s hudim pogledom, toda če bi kaj takega znil izobraženec, gorje mu. Kajti narodnoobrambne zadeve ne prenesejo nobenih šal. Slovensko ljudstvo je dobro, rado daruje dinar za zamorčke, zakaj ne bi še za kočevske Slovence? Res je sicer, da je n. pr. zadeva z ameriški Slovenci čisto drugačna, nikomur ne pade na misel, da bi pobiral dinarje zanje, saj je tako rekoč še vsa živa med našim narodom tista vizija o bogatem ameriškem stricu in, nazadnje, nič se ne ve, kako bi tako koristno pobudo mogel pokvariti Louis Adamič. In navsezadnje: čez lužo so šli na svojo pest, narod jih ni po svojem ukazu poslal. Ali kočevski Slovenci — to je pa naša domača in najbolj slovenska zadeva! Sveta in rodoljubna je misel nanje. In ali mar nismo zato prišli v Jugoslavijo, da bi tukaj gojili ko žlahtne rožice tiste najbolj navadne in svojske lastnosti Slovencev, ki smo jih kot dediščino prinesli s seboj v državo? In če smo gojili narodnoobrambno misel z nabiralnimi akcijami v rajni Avstriji, zakaj je ne bi tudi sedaj? Rajnska Avstrija je bila naša mačeha, tako rekoč ječa narodov — kaj mar kočevski Slovenci tudi nimajo svoje mačeha in svoje narodne ječe? Prosim vas, zakaj pa smo potem napravili nabiralno akcijo? Zakaj jih še bomo? Dejstvo je, da se kočevski Slovenci sami braniti ne morejo, revni so, gospodarsko šibki in samo Bogu bodi potoženo, če se Belokranjecem marsikje za las tako slabo godi na isti kraški zemlji kakor slovenskemu Kočevcu, toda Belokranjci so sami med seboj, Slovenci na Kočevskem pa... Vidite, tako je prišlo do nabiralne akcije.

Ta akcija bo vrgla, recimo, sto tisoč. Narodno-obrambno društvo, ki jo je organiziral, je prav gotovo poštrevno opravilo svoje delo. Ali eno je nabiralna akcija za kočevske Slovence, drugo pa so — kočevske razmere.

Kaj pa so prav za prav kočevske razmere? Ej prijatelji, da bi takih ne bilo! Če

si se zameril kakemu režimu, si uboga uradniška para šel na Kočevsko in si jih spoznaval. Spoznal si jih pri volitvah, spoznal pri raznih paktiranjih za glasove, čul si o Merkantilni banki in Mestni hranilnici in o milijonih, ki so bili in jih ni več, čul o premoženju mesta Kočevja, o kočevskem premogovniku in njegovi stiski, o Auerspergovih razlaščenih in nerazlaščenih gozdovih in še o tem in onem, največ pa si čul o imenitnikih, ki so vedrili nad kočevsko zemljo, samo slovenski rudar, staroselnic in naseljenec ni spoznal mnogo več kakor to, da je kruha zanj bilo vedno manj.

Toda kje je ostala država in banovina? Ali niso v vseh vladah sedeli slovenski možje, niso vladali v Sloveniji pripadniki slovenskih strank? Se pojem države in njenih funkcij zares ni spremenil po zadnji vojni? Je torej Jugoslavija le ponesrečeno nadaljevanje stare napol fevdalne Avstrije? — Kdo se je tako vprašal? Jaz vem, da jih je bilo to majsko nedeljo, ki so si zastavljali taka in podobna vprašanja. Moj bog, ali ni lahko slovenskega človeka le malo sram, ko pomisli, da po dobrih dvajsetih letih življenja v Jugoslaviji še po cestah beračimo za nekaj dinarjev pomoči rojakom, ki žive prav za prav sredi slovenske zemlje? Nikar ogorčenih obrazov, da to delajo tudi drugi. Da, delajo tam, kjer je meščanska družba odpovedala, kjer je odšla narodu na pleča, ne pa z njim. Ona je kriva za mnoga strahotna dejstva, ki ko rak na narodnem telesu grizejo vitalnost malega naroda. Ako slovenska javnost ne zna na drug način reševati potrebe kočevskih Slovencev kakor z javnim beračenjem za nje — čudno, koliko smisla za to konservativno navado poniževanja vrednosti šibkih delov našega narodnega kolektiva je še v nas — potem bomo postali pač le bogatejši za eno klavrno poglavje naše zgodovine. Kajti v gesti milodarnosti je priznanje, da družba in njena nadstava nista še prešli preko primitivnih oblik svojih socialnih in gospodarskih funkcij, ki so jih naprednejši narodi že preboleli.

F. O.

Praznovanje
pod Stražnikom

Kakor povsod na Slovenskem, tako so tudi pod Stražnikom raztresene bajte, domačije, ljudje pa so preorali zemljo iz doline čisto gori pod vrh.

Spodaj, čisto ob vznožju tega hriba, se je rodil pesnik Aškerce. Razpad njegove rojstne hiše ni nič izrednega v bajtarskem življenju slovenskega človeka. Ko je še izgubil drugo domačijo, ki je stala sredi hriba, se je njegov rod umaknil še višje. Pa še tu bi bil propadel, da ni prišla pomoč, ki je rešila Aškercevo domačijo pod Stražnikom.

Sredi majnika se je vršila na tem domu spominska slovesnost.

Kako bi bili veseli, če bi mogli reči, da je bila to ljudska in narodna manifestacija za smisel in veličino Aškercevih besed, med tem ko moramo žal ugotoviti, da je imela slavnost prav enostranski, jugoslovanski nacionalistični značaj. Osnovna misel, ki jo je podal glavni govornik, pa je bila časa primerna in pomembna: Aškerce, bojevnik za svobodo duha in besede, bojevnik za socialne pravice. Lepo so zvenele besede, ko bi jim le tudi ustrezala dejanja.

Praktično bi se to reklo, da bi moral na primer kakšen bivši poslanec, ki je bil izvoljen z javnim glasovanjem in je morda celo »vodil« volitve, zarzdeti od sramu, če sliši besedo o človeški svobodi, ki jo je govornik označil za prvenstveno dobro. Poskriti bi se morali tisti, ki so grešili zoper svobodo duha, ki so silili državne nameščenice v nacionalistične organizacije, ki niso našli besed ugovora, ko so iz šolskih knjig

per učenca ne očitek staršem. »Deček je živ, skoraj preživ,« je dejal. »Pozna se mu, da ne strada; tak more biti le otrok, ki mu ničesar ne manjka. Je zelo bister, in če bi bil malo bolj miren in pazljiv, bi bil lahko med najboljšimi. Mogoče ima družbo, ki ga razvaja, da pozablja na šolo...« Mati je odšla potolažena, da učitelj me obtožuje ne nje ne njenega otroka; resnico je pa le zvedela.

Ni vseeno, kako se kaj pove. To se lahko stori na več načinov. Najti pravega je pa umetnost. Preudarna beseda pravi čas za leže več ko najbolj dovršena pridiga. Saj čuti še pes, kdaj ga kliče gospodar prijazen, kdaj hinavsko. Od profesorja do profesa je samo en korak; znanstveno najbolj podkovan vzgojitelj prepade tisti mah, ko postane suhoparen pridigar.

Ob Kruljca sem zadel, še preden sem ga dobil v razredu. Neki šole prost dan si prideva nasproti na Čojzovem grabnu. Po hudem naliivu kratko prej se znajdeva pred široko lužo. Hoteč ga pustiti mimo, se stisnem na suh prostor ob zidu. Bistvo me pogleda in obstoji: »Si s te šole?« vpraša. »No, potem me poznaš. Ali bi se ne spodobilo, da bi ti stopil v lužo, da bi šel jaz ob zidu?« Z enim skokom sem bil na drugi strani luže. Hočem steči, on me pa ustavi: »Počakaj, da se še pomotiva. Zapomni si: umnika se na levo, prehitiva pa na desno. Prej si se ognil pravilno, če bi ne bilo te luže. V takih primerih se mora umakniti mlajši starejšemu ali nižji višjemu na slabšo stran.« Povedal je še več pravil o obnašanju na cesti, ki so mi bila seveda popolnoma nova.

Vsekakor je bil Kruljec izvrsten učitelj. Ne spominjam se, da bi bil kdaj osoren ali

Paznik celjskega parka:
Küss die Hand, Frau! Verzeihen, der Hund darf im Park nicht frei herumlaufen!
Gospa:
»Kaj? Kaj govorite?«
Paznik celjskega parka:
»A tako... Psa morate voditi na vrvi- ci...«

Kaj pišejo listi

Hrvatje o binkoštnem sestavku
Otona Župančiča

»Hrvatski dnevnik« od 15. maja t. l. se v uvodniku nekoliko obširneje pobavi s članom Otona Župančiča, ki ga je ta napisal za binkoštno številko »Jutra«. Med drugim piše tudi sledeče:

»Ne vemo, kaj je nagnilo Otona Župančiča, da je napisal tisti sestavek, ker kolikor nam je znano, je Slovenija enotna v svojem stališču do države, a razpravljanje o državni ureditvi niti najmanj ne vpliva na to stališče. Župančičeve besede se pač nanašajo na neke izobražence, ki se gubijo v teoretiziranju. Država mora biti dejansko organiziran narod, kjer pa bi dejansko organiziran narod, kjer pa bi, to ni, more sicer tudi nositi ime država, toda ne služi namenu države... Narodi sestavljajo države in jih branijo dotlej, dokler te države spolnjujejo svoj namen, ali dokler upravičeno upajo, da ga bodo izpolnjevale v bodočnosti...«

Nepolitična politika

V »Delavski politiki« beremo o hrvaških občinskih volitvah tele ugotovitve:

»Dne 19. maja bodo v novo nastali banovini Hrvatski prve javne občinske volitve. — Casopisje HSS je ob razpisu volitev pisalo, da volitve ne bodo imele političnega, ampak samo gospodarski značaj, t. j. v občinski uprave naj pridejo ljudje, ki znajo najbolje gospodariti. Sedaj, ko je vlaganje kandidatnih list zaključeno, je lahko ugotovimo, da so tisti, ki so »hohoteli«, da bi te volitve ne imele političnega teta, sami poskrbeli zato, da bo politični značaj teh volitev čim bolj poudarjen. Casopisje HSS namreč skrbno beleži vse vlozene liste in našteva točno, koliko je HSS list, koliko SDS list, koliko koalicijskih list med HSS in SDS ter JRZ. Volitev se torej udeležujejo stranke, ne pa neki »gospodari«, o katerih je govorilo časopisje HSS. Se več: v nekaterih občinah sta vlozeni kar po dve HSS listi.«

Demokracija je fedaracija

»HRVATSKI DNEVNIK«: »Demokracija je idejno in politično nujno vezana na federacijo, če hoče rešiti ne le narodnostna in psihološka vprašanja, ampak tudi vsa današnja vprašanja, ki se ji postavljajo kot zvezni državi in kot državi. In res dokazujejo vsi zgodovinski primeri nerazdružnost vezi med federacijo in demokracijo, kadar je federacija nujnost družbenega in narodnega sestava. Federacijo so v vseh deželah v vsej zgodovinski dobi pobijali takrat, kadar je demokracija oslabila ali pa se pokazala nesposobno. Federacijo so napadale vedno skupine, ki so bile proti politični in družbeni enakosti za vse državljane.«

Naloga koncentracije

»OBZOR«: »Res je, da bi ne imela smisla koncentracija strank, katere bi se tudi v vladi dalje prepirale in izpodrivale. Zdi se nam, da so med Srbi osebne in strankarske razlike tako velike, da bi ne bila mogoča koncentracija niti tedaj, če bi se znašli v položaju kot na Krfu. Ni dvoma, da je treba za vsako koncentracijo enodušnosti vsaj v glavnih vprašanjih. Osnova današnje vladne politike je preureditev države na federativni podlagi ter sporazum s Hrvati in uvedba demokracije. Kdor se ne postavi na to osnovo, naj ne govori o koncentraciji, ker res nima smisla... Ni važno, da bi morale ravno vse stranke priti v vlado, važno pa je ljudsko razpoloženje in medsebojno zaupanje širokih ljudskih slojev, a za to bi morale vladne stranke same prevzeti iniciativno nase. Danes mora vse ljudstvo sodelovati v politiki.«

Sokolski savez in imetje
hrvaškega Sokola

Sokolski »savez«, ki pri nas v Sloveniji noče slovenskega imena, se pritožuje v svojem glasilu, da mu na Hrvaškem jemljejo njegove domove. Glede na to pripominja »Obzor«:

Takrat, ko so jemali hrvaške sokolske domove in metali Hrvate iz lastnih hiš, so to zadovoljno jemali na znanje, a sedaj, ko se domovi vračajo lastnikom, imenujejo to preganjanje. Dokler so imeli monopol in velike državne podpore, dotlej so vse demokracije in svobodoljubne misli vzeli iz svojega programa in služili režimu, a zdaj spet prihajajo s Tyršem. Mi vemo, da je vse to prehodno, ker smo gotovi, da bo zmanjkalo tega sokolstva, ker brez ideje ni sokolstva. Zato se lahko mirne duše, če hočemo, na lastni račun vrte v tistih svojih domovih, ki so jih postavili s svojim denarjem.

NAŠE REVIEJE

„LJUBLJANSKI ZVON“

Ljubljanski zvon 3—4. Ta dvojna številka ima prispevke okoli dvajsetih imen in večinoma leposlovno vsebino. Najprej objavlja A. Ocvirk pogovor s šestdesetletnikom prof. Kidričem, slovenskim knjižnim zgodovinarjem in učiteljem mnogih delavcev na področju slovenske knjižne zgodovine. Kidrič zanimivo in kratko poda v razgovoru potek svoje znanstvene poti in našteje glavna razdobja svojega delovnega življenja. — Tone Sifrer končuje prozo Dvorni morec svoje duše, ki je dovolj okretno pisana zgodba iz vojašnice. Pripriljiv je lik njegovega Adrianca in popisi doživljene vojaške vsakdanjosti zadenejo tipičnost takih skupnih bivališč mladih ljudi. Zato je tudi ta proza mnogo boljša od vseh dosedanjih njegovih objavljenih stvari. — Kozakovi Pogovori na vasi pa so ne-kakšno premišljevanje v obliki pogovora o neetičnosti današnjega človeka in življenja. Dotika se cinične hladnokrvnosti pobijanja in umorov in spominja na resnične dogodke, moralne izpriženosti mladine in pravi: »Nekrat zazija rana, da se zgosti, rana našega moralnega zdravja, ki prica, da nekaj ni v redu z našo civilizacijo in kulturo«. V naslednjem poglavju govori o naši knjiti, z nekoliko pikirani besedami se potem obrača proti zunanjemu razvrščanju in kategoriziranju »kakor po krstah, kjer »ni doživlja, ni kvalitete, iz določene krste se ne smeš skobaliti v drugo«. V istem poglavju spregovori še o Krleži (in njegovem Antibarbaru), ki da mu je »resnica postulat človeške družbe, proti diktatu utesnjene duha«. V Antibarbaru »se je uprl duh stacionarnemu nazorskemu pojmovanju, ki se izpreminja v okosteneli dogmatizem, pravi Kozak na istem mestu. H koncu se razgovori še o politiki, o njenih izrodkih, kamor spada tudi Judež, vohun in izdajalec. — Pismi imajo v tej številki (Gruden, Novačan monoton ciklus Borba z angelom, Brnčić, Jern Ledina. — Novačan končuje komedijo Janez Goligleib, Lipah, šegav Polonij, pa je napisal Odmor, v katerem po shakespeareov duhoviti in se igrata z besedami in njihovimi smisli Hamlet in Polonij. — Kreft govori o Krleževih lirskih samoopovedih, Jarc o premalo znanem Gioniju, Berkopcu o češki literaturi in prozi, Cvetko pa o pomenu glasbe za sodobno življenje. Številko zaključuje bogato poglavje Med knjigami in dogodki.

u.

Razstava slikarke Elde Piščanec

v Obersnelovi galeriji obsega 45 del v olju, monotypij in načrtov-ske v akvarelu. To je druga razstava v Obersnelovi galeriji. Slikarka je razstavila več portretov, ki so strogo zunanega značaja in skopi v svojstvenosti. Zdi se, da je obdelava večjih barvnih plošev slikarki še mednogani problem. Najbližje so obiskovalcem njene oljate krajine v manjšem formatu, ki se odlikujejo po lepih, uglašeni barvah. Razstava obsega tudi več zatišij (sončnice) in načrtov za cerkvene oltarne slike. Strokovne ocene bodo prinesle bržkone revije. Svoje bralce opozarjamo na intimo Obersnelove galerije, ki je stalno odprta in ima v prvi sobi tudi stalno razstavo slik naših priznanih slikarjev (Jakopič, Stern, Sedej, Mihelič, Godec itd.). Razstava Elde Piščanecve bo odprta do 25. maja zvečer. K. V.

O „slovenski dramatiki v preteklosti in sedanjosti“

je predaval v ljubljanskem radiu v petek 17. maja urednik g. B. Borko. Predavanje sta kot »nacionalno uro« oddajala tudi Zagreb in Belgrad. Predavatelj je govoril o pogojih za razvoj močne dramatike, ki Slovincem doslej še ni bili dani, zaradi če-

Oslak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920

(Nadaljevanje.)

Močan sovražni napadalni oddelek, ki je prišel skozi dvorišče, vrt in vrtna vrata neko hišo v stranski ulici, kjer je bil lahko že več dni skrit, seveda ni računal, da ga naša straža že pričakuje. Vodnik sovražnega napadalnega oddelka je mislil, da je zaradi zime in noči razen stražnika, ki je stal pri vhodu, vse moštvo v stražni sobi, kjer ga bo lahko krvavo pokončil. Kar mi-mogrede je skozi okno v stranski ulici v stražnico vrgel ročno granato, ki bi bila, če bi Zeilhofer straže ne bil pravočasno alarimiral, popolnoma dosegla svoj cilj, to se pravi, da bi bila naša straža pomorila in ranila, napadalec pa odprla vrata, da zasede vojašnico. Ker v stražni sobi takrat nikogar ni bilo, je granata poškodovala le poslopje. To se je zgodilo v taki hitri, da se straža, ki je nasprotnika zunaj pričakovala, v mnenju da bo prišel po glavnih ulicah, še zaveda ni kdaj. Nekaj trenutkov po eksploziji granate so že sovražni naskovalci prišli izza ogla ter so pred vhodom v vojašnico kakor mački naskočili našo tam postavljeno strojno puško in stražo. Poveljniku, ki je vodil sovražni naskok, je v tem

KULTURNI PREGLED

Tretji celjski kulturni teden

Med najpomembnejše in najvidnejše slovenske kulturne manifestacije je treba šteti prireditve Celjskega kulturnega tedna ter Umetnostnega tedna v Mariboru, krajevne umetnostne festivale, ki naj enkrat na leto, maja meseca, prikažejo v složenem nastopu delo in prizadevanje slovenskih kulturnih delavcev na severu Slovenije. Buditi in razviti sile teh pokrajin in vcepiti narodno in kulturno samozavest, bodisi s prikazovanjem lastnih značilnosti vplivati ali pa tudi s pomočjo gostovanj seznanjati domače občinstvo z deli in predstavniki vsega slovenskega in Slovonom pomembnega področja, to je bil glavni namen obeh prireditvenih organizacij, vršičih svoje zaslužno delo že več let z največjo vno.

Letošnji kulturni teden v Celju je v današnjih razmerah pomenil relativen, dasi le navidezen odmor glede pritegnitve krajevnih produktivnih moči. Te so vsekakor dominirale na obeh preteklih prireditvah in jim dale predvsem celjsko oznamilo.

Letošnji spored je obsegal razstavo Jakopičevih izbranih 76 del iz celjske posesti v počastitev mojstrovega jubileja. Jakopičev večer s predavanjem univ. prof. dr. Fran-

ceta Mesesnela in z recitacijami, na koncertnem večeru pa slovansko in francosko glasbo v odlični interpretaciji violinskega virtuoz Roberta Soetensa in pianistke Suzanne Rocheve. Spored je bil sicer kvantitativno manj obsežen kakor v preteklem letu, kvalitativno in vsebinsko glede na umetniško potenco pa je bil vsekakor na višku. Spričo ponovno opaženega nerazumevanja »večine« javnosti in njenih predstavnikov se odbor žal ni upal poseči po ponujenih simfoničnih koncertih Glasbene Matice in Filharmonije v Ljubljani (n. pr. po »Sonetnem venču« L. M. Škerjanca). Tudi nameravani večer pisateljev iz Ljubljane je odpadel iz docela neumljivih in težko opravičljivih vzrokov. (Baje preutrujenost Društva slovenskih pisateljev po svojem zagrebškem posetu?) Bolj kakor kdaj bi bila v teh dneh dolžnost naših penatov, da se približujejo svojemu narodu tudi izven Ljubljane in da se odzovejo vabilu, kakor so to rade volje storili preteklo leto mariborski slovtveniki. Koliko lepih besed in navsvetov je bilo izrečenih, kako malo dejanj in izpolnitev je sledilo, o lepo belo mesto! Requiescat!

F. Š.

Nova zbirka Akademske založbe

Akademska založba je pričela z novo zbirko kartoniranih knjig po vzoru nekaterih tujih založb (zlasti »Insel«). Take cenene izdaje imajo gotovo ta pomen, da posredujejo knjigo tudi tistemu, ki za dražje izdaje nima sredstev. Tako je na primer mogoče dobiti v omenjeni nemški zbirki izbrana dela skoraj vseh nemških pisateljev, bisere svetovne literature, ki jih je mogoče izdati v takem obsegu. Če začenja zdaj Akademska založba s slično zbirko, je to gotovo dobra misel. Tako je hvalje vreden izbor Levstikovih misli pod naslovom Besede Slovincem, ki ga je pripravil dr. J. Glonar. Človek se ob takem izboru še jasneje zave, kako veliko število grenkih resnic o Slovincih je poleg tistih, ki zadevajo njega osebo, povedal pa tako samostojni in kritični duh, resnice, ki tudi danes zadevajo prav tako v živo. Ali ni na primer že kar tretji citat — mutatis mutandis — napisan kakor današnjim razmeram na rob? Tudi tistega, ki pozna Levstikovo delo, preseneča sodobna aktualnost nabranih misli, ki v njih modruje o narodu, o značilnih pojavih in zakonih življenja, o Slovincih, o slovenskih posebnostih (53, 54, 55), tu pa tam pa se zablisne vprašanje njegovega lastnega življenja.

O vprašanjih, ki se zastavljajo slovenski intelektualci,

je 15. t. m. v okviru Doma visokošolske predavala gospa Milena Mohoričeva. Predavanje — v Hubadovi dvorani — je bilo prirejeno za široko javnost. Glavne misli, ki jih je predavateljica nanizala, so bile: Dve stvari sta, ki se zastavljata slovenski intelektualci (kot intelektualcu): karizem in aka-

sar še do danes ni izpolnjena vrzel v slovenski kulturi. Kot enega glavnih pogojev za razvoj v tej literarni smeri je g. kulturni urednik navajal primerne socialne in gospodarske razmere, poleg močnih talentov, ki znajo plastično ujeti v odsko obliko podobe stvarnega sodobnega življenja. Nato je govoril tudi o potrebi znanstvene obdelave vse dosedanje slovenske dramske literature, kar bi po njegovem mnenju pripomoglo do spoznanja tistih tipičnih prvin, iz katerih bo nekoč mogla nastati slovenska dramska literatura, ki bi dosegala raven zamejske dramske literature. Mislim pa, da bi v to smer lahko mnogo storilo vodstvo naše drame, ki naj bi v vsakoletni program uvrščala čim več slovenskih del, kljub njihovi dozdnevni ali resnični skromnosti.

K. V.

domizem. Obe sta škodljive, ker trgata razumnika (co) od sredine, iz katere izhaja in sta kriva, da ni sposoben živih, močnih reakcij na življenjske pojave. Karjeristi so ustvarili brezbriznost do vsega našega prizadevanja, akademizem pa je okorel, uprt je v preteklost in nima smisla za sodobna vprašanja. Mladim to ne more zadostiti in njih prva dolžnost je, da iščejo orientacije, ne v megljenih ideologijah, ampak v stvarnem studiju dejstev. Naša dolžnost je, da poznamo preteklost in sedanjost sredine, v kateri živimo, in njene cilje za bodočnost. Naslednja pozornost pa naj je obrnjena svetu in njegovim pridobitvam, čemur nujno sledi primerjava in kritika.

Osrednje jedro vsega prizadevanja pa je predavateljica označila v vprašanju svobode, ki se nam zastavlja danes v novi luči prijemljivih, stvarnih dejstev.

Posebna naloga, ki se stavlja danes slovenski intelektualci, pa je delo med slovenskimi ženami in organizacija širokih ljudskih plasti. Predavateljica je to zahtevo podprla s skrbno zbrano statistiko o dvigu gospodarske, socialne, kulturne, higienske ravni naše žene (štiri šestine kmetic, ena šestina industrijskih proletark, ena šestina malomeščank, intelektualki).

Predavanje, ki je bilo toplo sprejeto, je predavateljica zaključila z resno podprto mislijo: Verujemo v svojo bodočnost in v bodočnost človeštva!

Popolnost se ne meri po obsegu, temveč po dejanju.

Popolnosti se ne more tehtati, ker je neizpolnjenost resnica, ki se sama razodeva.

Kaj more človeka zadovoljiti? Morda trenutna zmaga nad čem, morda bogastvo, dobra kupčija. Ako govorim iz iskrenosti: življenje samo v tistem visokem smislu, ki nas približa polni resnici.

Emanuel Kolman.

Nova slovenska opera

V kulturno kroniko pišemo novo slovensko opero komponista dr. Švare »Kleopatra«. Uprizorjena je bila 11. maja v ljubljanski operi, natanko po desetih letih zadnje slovenske operne premiere Bravničarjeve »Pohujšanja v dolini Sentflorjanski. — Ker naš list zaradi pomanjkanja prostora ne more prinašati strokovnih ocen, svoje bralce le opozarjamo na redki dogodek v naši operni kulturi.

Meško v češčini

Kot 12. zvezek Jugoslovanske knjižnice je izšel prevod najboljšega Meškovega dramskega dela Pri Hrastovih. Številnim dosedanjim prevodom njegovih del se je pridružila drama, ki bo gotovo imela uspehe po čeških odrih, kar tudi zasluži. Prevod je oskrbel dr. V. Měrka, ki je že prej napisal monografijo o pisatelju, ki ga Čehi izmed vseh Slovincov največ berejo. Tudi ob koncu svojega prevoda je dodal kratek opis Meškovega dela, v katerem opozarja na njegove najbolj znane romane, dalje na njegove lirsko prozo in omenja tudi odrska dela. Meško sam pa je napisal kratek prolog, ki je natisnjen v faksimilu.

Čudna vloga skandinavskih kulturnih delavcev

Dokaj čudno vlogo igrajo v sedanjih evropskih dogodkih, ki pretresajo svet kakor neznanske elementarne katastrofe in odločajo usodo ne le posameznih skandinavskih ali evropskih dežel, ampak usodo vse Evrope in njene kulture morda za tisočletje. Razni dovolj poznani in slavjeni skandinavski kulturni delavci. Tako so poročali časopisi lanske leto o znanih avdiencah in ob tisti priložnosti prejetih odlikovanjih Svene Hedine. Dovolj so nam še v spominu besede, ki jih je nekoč po takšnem sprejemu izrekel v nekem intervjuju v zvezi s sedanjo usodo češkega naroda in ki so pravo ubožno spricevalo tega švedskega raziskovalca, ki mu je morda vseeno, če doleti jutri podobna usoda njegov lastni narod. Švede so velike zasluge tega čudnega gospoda menda še pravočasno spoznali ter ga spravili na varno pred novimi odlikovanji.

Enako zanimivo vlogo je igral pri nedavnih dogodkih, ki so se tikali neposredno njegove lastne domovine, slavni Knut Ham-sun. O tem so pisali tudi naši listi ter navajali vsebino njegovega znanega »manifesta« rojakom, v katerem jim priporoča, naj pomečejo puške v koruzo in gredo lepo pridno in mirno domov...

Izkazal se je tudi znani norveški jurist Aal, profesor univerze v Oslu, ki ni zamudil priložnosti, da se prerine v ospredje in do korita, pa čeprav na škodo lastnega naroda.

Prejšnje mesece je potoval po Srednji Evropi in rinil v avdiience ter prirejal recitacije tudi znani islandski pisatelj Gunnar Gunnarsson.

Človek skoraj ne more verjeti...

stina industrijskih proletark, ena šestina malomeščank, intelektualki).

Predavanje, ki je bilo toplo sprejeto, je predavateljica zaključila z resno podprto mislijo: Verujemo v svojo bodočnost in v bodočnost človeštva!

Urednik in izdajatelj: Vitko Musek, Ljubljana

kar tako umakniti, pa naj bi bil izid skupnih bojev kakršen koli. Hrabrost naše straže in pa Zeilhoferjeva opozoritev na nevarnost sta preprečili precejšnjo nesrečo. Vseh sedem mož naše straže je ostalo živih in zdravih, v naših rokah je pa ostala tudi Pistorjeva vojašnica.

Padli poveljniki napadalec Pistorjeve vojašnice, deseterik Rodik Johann, je bil prav kakor njegovi idejni in vojaški voditelji ponemčen Slovenec. Nekaj nad dvajsetleten kmečki sin, nekje iz Srednje vasi ali Mitterlinga blizu Radgone, mi je bil iz svetovne vojne osebno znan kot hraber podčastnik.

Nepopolnivo ganljiv prizor se je odigral pozneje, ko so prešli boji iz mestnih ulic v okolico. Prišla je namreč mati padlega Rodika, da vidi, kaj je s sinom. Vsa obupana se je med jokom in ihtenjem, ki bi ganila celo trdi pohorski granit in ki sta šla navzočim skozi kosti in mozeg, vrgla na svojega v snegu na cesti ležečega in mrtvega sina, ga objemala in poljubovala, dokler je niso odstranili.

Obnovljena zveza mojega oddelka z našimi.

Še preden se je zdanilo, sem se trudil, da s svojim oddelkom dobim zvezo in stik z glavno četo v vojašnici, ki je sovražnik ni mogel zavzeti. Ozemlje pri mostiču Uray-Kodliču, ki mi je bilo prvo in izhodno oporišče, sem imel za ta namen za najbolj primerno. Popolnoma neopazeno sem s svojimi fanti ponovno zasedel svojo izhodno točko

in gledal in pričakoval, kaj prinese beli dan, ki se nam je v svojem snežnem, zimskem plašču blizal.

Dnevna svetloba še ni omogočala pregleda bojišča, ko je sovražni ogenj nekoliko popuščal. Bilo je to znamenje, da sovražnik menjava položaja, ki bodo manj vidni in res smo kmalu ugotovili, da so se sovražni oddelki, kolikor so še kompaktno nastopali, začeli skrivati bolj v ozadje, kar so jim pa naše strojnice iz vojašnice še vedno hudo oteževale. Slo je v tem trenutku za nekakšen zaključek prvih bojev.

Za vsak primer sem sklenil riskirati dva moža — bil je to menda Morn z enim tovaršem — ter jima naročil, da se skušata za vsako ceno od nas prebiti do vojašnice. Smer Dolga ulica ter po njeni stranski ulici mimo hiše, kjer je stanovala znana slovenska Verličeva družina, proti fotografskemu ateljeju Bundu je bila pot, ki sem jo dolodil. In res po tej najbližji poti je Morn kljub temu, da je bila še polovica Dolge ulice zasedena po nasprotniku, dosegel vojašnico in od tam konjeniško vojašnico. V največje začudenje vseh naših, ki so mislili, da smo že davno uničeni, so naši Mornovo poročilo in prošnjo, da nam pošljejo pomoč in municijo, sprejeli z vidnim veseljem. V petih minutah sem imel pri mostu moža, ki so se prostovoljno oglašili, naboje, granate in hrano, torej vse, kar sem potreboval za nadaljevanje bojev in preganjanje nasprotnika.

(Se bo nadaljevalo)